

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

[Disput. V. De certitudine humanæ intellectionis, atque adeò etiam de
incertitudine opposita.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

latius *disput. 4. quæst. 1.* ex duplici capite oriri posse, vt actus sine formidine opposita ab intellectu humano eliciatur. Primo, quia id expolcunt, merita fundamentorum, quæ ad illum eliciendum extant reuera. Secundo: quia intellectus illum eliciens parum considerat & parum circumspicte procedit, atque adeo, aut præ ignauia non percipit, aut præ locordia non aduertit, aut aliunde non attendit ad illa, vnde formido excitanda erat. Et quidem in primo casu actus à formidine immunis propriè & strictè dicitur certus certitudine subiectiua. In secundo verò minus propriè, minusque strictè. Quocirca de hæreticis, qui secundo modo intrepide, & sine formidine suis erroribus adhærescunt, multi Theologi censent eos non tam certos, quam pertinaces in talibus erroribus dicendos esse. Vnde tandem colligitur certitudinem subiectiuam propriam & strictam, & euidentiā intellectiōis in idem recidere, vt ex hic dictis, ex dictisque *q. citata* liquidum fit.

7 Noto secundo necessitatem veritatis actus intellectiōis, in quo consistit certitudo formalis eius, ex triplici capite nasci posse. Primò, ex natura obiecti, quod in se necessarium est, & indefectibile, secundo, ex natura ipsius actus, qui cum obiecto suapte essentia connexus est. Tertiò, ex natura principiorum actus, quibus repugnat actum fallum elicere. Quo iure Recentiores quidam totidem membra certitudinis formalis ponunt, vocantes extrinsecam eam, quæ ex natura obiecti, aut etiam principiorum promanat; intrinsecam verò eam, quæ ex natura ipsius actus. Verumtamen, quia accidentaria videtur esse tendentiæ actus necessitas veritatis ex solius obiecti necessitate orta; eo quod per locum intrinsecum actus eodem modo tenderet in obiectum, etiam si per impossibile tale obiectum non esset: certitudo autem formalis ex natura actus potissimum est desumenda. Idcirco ego nullatenus dicerem certum formaliter adhuc extrinsecè eum actum, cuius veritatis necessitas ex necessitate duntaxat solius obiecti proveniret. Aptius fortasse dicitur actus certus, quando nascitur ex principiis ex se determinatis ad actum verum: quo pacto certitudinem formalem exponit Petr. Hurt. *disp. 8. de Anim. sect. 1.* Non tamen videtur negandum, actum connexum cum suo obiecto certum quoque esse formaliter; qualicumque demum sint principia, vnde ille oritur. Quando verò utrumque concurrat, nempe & principia actus ad actum verum suâ naturâ determinata esse, & actum ipsum suâ etiam naturâ esse cum obiecto connexum, tunc absque omni dubio apud omnes dicitur actus certus formaliter. Quo pacto, actus fidei diuinæ, actus scientiæ Dei, & similes, sine controuersia, actus certi veniunt ab omnibus appellandi. In quibus omnibus nullum litigium potest esse nisi de nomine.

Diuisio 2.

8 Certitudo formalis intellectiōis alia metaphysica, alia physica, alia moralis est.

Quoniam connexio actus cum suo obiecto, siue necessitas veritatis, in quâ consistit certitudo formalis; alia physica, alia moralis esse potest, iuxta diuisionem connexionis traditam *suprà disput. 2. q. 5. hypoth. 2.* tradendamque iterum *infra disput. 14.* quæ eadem necessitatis quoque est: cum omnis necessitas in connexionem quadam posita sit, vt explico *infra suo loco*. Porro, tunc veritas actus est necessaria metaphysicè, quando nulla omnino potentia potest

Pharus Scient. Tom. I.

actui deesse. Tunc verò est necessaria physicè, quando naturaliter non potest deesse actui, estò supernaturaliter possit. Tunc denique est necessaria moraliter, quando non potest moraliter actui deficere, tamen si possit tum metaphysicè tum physicè. Dicitur autem non posse veritas moraliter actui deficere, quando actus eiusmodi est, vt sub eadem rerum ac circumstantiarum peristasi aut semper, aut fere semper, aut plerumque veritas illi adest. Vnde necessitas moralis in vniuersum varios gradus habere potest, qui ad tres insinuos possunt reduci, critque supremus, quando id, quod dicitur necessarium moraliter, estò deesse possit simpliciter, omnino semper adest; medius autem, quando adest fere semper, & infimus, quando plerumque. De quo videnda plura dicta *locis citatis*.

Diuisio 3.

Certitudo subiectiua actus intellectiōis in physicam etiam, & moralem diuidenda venit; aliter tamen viurpatis his vocibus, quam diuisione præcedente.

Certitudo enim subiectiua, quæ in immunitate ab opposita formidine, vt diximus, posita est, tunc dicitur physica; quando omnem omnino formidinem etiam physicam remouet; moralis verò nuncupatur; quando formidinem prudentem, non verò physicam excludit. Sic actus, quo credo Romam esse, aut totum esse maius sua parte certus est physicè subiectiue: quia nullam omnino secum formidinem aduersam admittit; actus verò, quo iudico fidei articulos esse reuelatos à Deo, subiectiue est certus moraliter: quia licet physicam formidinem secum compati possit; prudentem tamen & cordatam non potest.

Ex quibus patet primò, bene posse esse actum aliquem certum formaliter certitudine physica, & metaphysica; qui tamen subiectiue sit certus non physicè certitudine, sed tantum morali. Talis namque est sæpe actus fidei diuinæ; qui prudentem solum formidinem, non verò physicam excludens, necessitate nihilominus metaphysicè verus est; sicut è contra potest accidere, vt actus aliquis sit certus formaliter morali tantum certitudine; eo quod morali duntaxat necessitate est verus: & tamen subiectiue sit certus certitudine physica; eo quod omnem prorsus formidinem etiam physicam pellit. Talis enim actus est, quo credo Romam esse. Pariterque tot fere modis, quibus diuersa ista certitudinum genera, earumque carentiæ possunt inter se combinari, iuxta combinationum regulas tradendas alibi in eodem actu sic combinata coniungi possunt, vt consideranti apparebit. Nec enim omnes combinationes modò percurrere, atque examinare opus est.

Secundo patet certitudinem subiectiuam moralem, & physicam in idem recidere cum euidentiâ morali & physicâ secundæ acceptionis expositâ *suprà disputatione 4. quæst. 2. diuis. 2.* cum tamen certitudo formalis metaphysica, physica, & moralis non ita coincidat cum euidentiâ metaphysicâ, physicâ, & morali primæ acceptionis ibidem explicatâ à nobis *diuis. 1.* vt apparebit conferenti definitiones earum traditas *ibi, & in præfati.*

Diuisio 4.

Denique certitudo sumpta vniuersè in certitudinem obiectiuam, & certitudinem formalem

N

diuidi

diuidi potest, latius formali accepta, quam ha-
ctenus.

Certitudo quippe obiectiua ea est, quæ obiecto
intellectionis tribuitur: nam, vt id, quod per actum
verum est cognoscibile, verum obiectiue appellatur,
& id, quod est cognoscibile per actum euidentem,
euidens dicitur obiectiue; ita quoque, quod est co-
gnoscibile per actum certum, obiectiue certum
vocatur. Totque modis certum vocari potest,
quot modis iuxta dicta certus est actus, per quem
cognoscibile est. Certitudo verò formalis, prout
obiectiue contraponitur, omnem certitudinem ex
parte intellectus se habentem, & hucusque à nobis
expositam comprehendit, nempe certitudinem sub-
iectiuam, & aliam formalem à subiectiua condi-
tinctam.

QVÆSTIO II.

*Quenam insuper de certitudine intellectionis
humanae restant dicenda?*

- 13 **R**espondeo vno verbo. Eadem fermè, quæ
de euidentiâ *disputatione* 4. sunt dicta; sed
multò breuius, vt apparet, propositionibus se-
quentibus.

Propositio 1.

- 14 Certitudo tum formalis, tum subiectiua soli iudi-
cio tum formali, tum virtuali conuenit; non item
simplici apprehensioni.

Quia per apprehensionem simplicem nullatenus
dicimur certi de obiecto apprehenso, nec ipsa vllò-
modo solet certa appellari. Hæc namque appellatio
soli adaptatur cognitioni, qua aliquid, loquendo
absolute, dicimur cognoscere, intelligere, aut sci-
re; quale dumtaxat est iudicium aut formale, aut
virtuale; non item simplex apprehensio. Quid sit
autem iudicium virtuale satis in superioribus expo-
suimus. Vide dicta in simili *disput.* 4. *quest.* 1. *pro-*
posit. 2. Addeque, vt ibi propositiones vocales iudi-
ciis respondentes, etiam iuxta communem vsum,
certas solere nuncupari; secus simplices voces, aut
questiones correspondentes apprehensionibus sim-
plicibus.

- 15 Ex quibus collige in omnibus iudiciis, ex quibus
subordinatis discursus humanus coalescit, posse in-
ueniri certitudinem; è quorum numero est iudi-
cium, in quo illatio nititur, quodque plerumque est
virtuale de connexionione antecedentis cum conse-
quente. Quocirca ratione certitudinis talis iudicii
illatio ipsa certa dici solet, & esse; idque certitudi-
ne tum subiectiua, tum formali à subiectiua con-
dincta, qualis dicto iudicio, sicut & cuius alij po-
test competere. Vnde etiam patet, quo sensu ratione
illationis & ipsi discursui possit, & soleat certitudo
adaptari. Solemus quippe interdum dicere discursus
nostrum, certum esse, hoc ipso quod est certa il-
latio, qua inferimus consequens ex antecedente.
Quæ omnia ex dictis de naturâ nostri discursus
disput. 2. *g.* 5. satis cuique conspicua erunt.

- 16 Itaque certitudo tum subiectiua, tum formalis
in omni iudicio inueniri potest, tam quod ex termi-
nis apprehensis capitur, & principium dicitur; quam
quod ex aliis colligitur, & dicitur conclusio; quam,
quod pro obiecto habet connexionem anteceden-

tis obiectiui cum consequente. In quo, vel nititur,
vel consistit illatio, ad quæ tria capita omnia iudicia
humana reduci possunt: Vnde tandem inferitur in
omnibus pariter aliis iudiciis intuentium eiusmodi
certitudines posse quoque inueniri.

Propositio 2.

Certitudo sumpta vniuersè è genere est eorum 17
prædicatorum, quæ suscipere dicuntur magis, &
minus, prout iam iam explicio speciatim.

Primum enim ex obiectis à nobis cognoscibili-
bus alia aliis certiora sunt sua obiectiua certitudi-
ne comparatione nostri: quia alia certius à nobis,
quàm alia sunt cognoscibilia, quemadmodum &
alia sunt aliis euidentiora: quia & alia euidentius
à nobis, quàm alia cognoscibilia sunt. Cætero-
quin si ad intellectum diuinum obiecta vera com-
parentur, omnia æquè certa, sicut & æquè euiden-
tia dicenda sunt: quia omnia summâ certitudine,
summâque euidentiâ cognoscibilia sunt à Deo.
comparata tamen ad cæteros intellectus creatos,
aut æqualem, aut inæqualem certitudinem, euiden-
tiamque obiectiuam habere dicentur, iuxta men-
suram principiorum, siue fundamentorum, quæ
ad illa cognoscenda habuerint intellectus, ad quos
comparantur, vt per ipsos cognoscibilia. Quæ om-
nia ex definitione datâ certitudinis obiectiue com-
perta sunt.

Deinde certitudo subiectiua per exclusionem 18
formidinis superius definita ita magis & minus sus-
cipit, vt data quauis, alia maior excogitari possit,
& dari, quanquam enim actus omnem formidi-
nem excludens in excludenda de facto formidine
ab alio superari non possit: quia maior exclusio
formidinis, quam exclusio omnis formidinis non
potest dari; hoc tamen ipso, quod claritas, aut per-
fectio intrinseca actus incompatibilis cum formi-
dine possit esse maior, & maior sine termino; vt ve-
rè potest; dato quouis actu, alius minus obnoxius
formidini, seu magis illi repugnans dabilis est: qui
subinde magis certus iure dici potest, & solet cer-
titudine subiectiua.

Præterea certitudo formalis à subiectiua con- 19
dincta, quam in necessitate veritatis actus po-
suimus, magis & minus etiam suscipit secun-
dum omnes suos gradus, nimirum siue ea sit me-
taphysica, siue physica, siue moralis. Quoniam
omnis necessitas non solum moralis, de quâ non
est dubium, sed etiam physica & metaphysica
adeo magis & minus suscipit, vt datâ quauis citra
infinitam, alia sit dabilis, maior & maior sine ter-
mino, vt ex professo ostendam *infra disput.* 11.
vbi ad rem plura.

Propositio 3.

Certitudo subiectiua, & falsitas in eodem iudicio 20
humano bene coherere possunt, sæpèque de facto
coherent. Certitudo verò formalis, quo pacto est
veritatis necessitas, eo dumtaxat, & non aliter re-
pugnat falsitati.

Prima propositionis pars inde constat, quia sæpe
sæpius absque vlla formidine, absque vllaque hæsi-
tatione iudicamus obiectum, certique subinde de illo
sumus certitudine subiectiua; quod tamen postea
deprehendimus falsum fuisse. Falsitas enim ob-
iectiua sæpius ob apparentiam fundamentorum
verifamilior est, quàm veritas comparatione nostri;
atque

atque adeo etiam valens in nobis procreare iudicium subiectiue, certum, hoc est, exemptum siue immune à formidine opposita.

21 Secunda verò propositionis pars sola sui explanatione firmatur. Etenim, cum certitudo formalis, aut metaphysica, aut physica, aut moralis esse possit, ut constat ex dictis, iuxta totidem gradus possibiles necessitatis veritatis. Si fuerit metaphysica cum falsitate eiusdem actus nullomodo componi poterit: quia actus necessario verus necessitate metaphysicā, nulla potentia potest esse non verus, atque adeo falsus, ut constat. Si verò fuerit physica, physicè quidem non poterit cum falsitate eiusdem actus coniungi; poterit tamen metaphysicè: quia, quod solum physicè, seu naturaliter est impossibile, metaphysicè est possibile; ut etiam est notum. Si denique fuerit moralis, moraliter solum erit falsitati repugnans: non item metaphysicè, & physicè: quia, quod moraliter tantum impossibile est, metaphysicè nihilominus, atque etiam physicè est possibile, ut cunctis similiter patet.

Propositio 4.

22 Idem iudicium comparatione eiusdem obiecti neutiquam potest esse certum, & simul incertum in eodem genere.

Quia certitudo, & incertitudo eiusdem generis in eodem actu, & comparatione eiusdem obiecti contradictoriè opponuntur, ut ex dictis satis est notum. Dico autem *in eodem genere*, quia certitudo vnius generis cum incertitudine alterius bene possunt in eodem actu coniungi respectiue ad idem obiectum; videlicet idem actus respectu eiusdem obiecti bene potest esse certus subiectiue, & incertus formaliter; aut vice versà. Tum potest esse certus moraliter, incertusque physicè, &c.

23 Casu verò, quod per eundem actum duo obiecta cognoscantur distinctè, tunc ille dici poterit certus comparatione vnius obiecti, & incertus comparatione alterius, quando immunitas à formidine, aut à falsitate, in quā consistit certitudo, ex eo præcisè, & formaliter, competit actui, quod respicit vnum obiectum, non item, quod respicit alterum; eo quod per locum intrinsecum verum est, fore ut talis actus nihilominus talem immunitatem haberet, et id ille per impossibile vnum obiectum respiceret, & non alterum, iuxta doctrinam vniuersalem tradendam suo loco.

Propositio 5.

24 Duo actus intellectus eiusdem obiecti, quorum alter certus sit, & alter incertus etiam in eodem genere, bene possunt in eodem intellectu simul existere.

Hæc propositio satis constat ex doctrinā stabilitā *disput. 4. quæst. 5.* per totam. Nam ut ex ibi dictis liquet, actus fidei Diuinæ, & actus fidei humanæ eiusdem obiecti in eodem intellectu bene, cohererent, & tamen primus certus est certitudine formali metaphysicā, quam non habet secundus, ob idque est incertus in tali genere. Similiter actus fidei diuinæ, & actus scientiæ de eodem obiecto bene possunt coniungi, quorum primus subiectiue est incertus, loquendo physicè; quo genere est certus secundus. Relege doctrinam eius quæstionis; multaque alia inde exempla in rem præsentem poteris aggregare.

Pharus Scient. Tom. 1.

Propositio 6.

Duo motiua, quorum alterum certitudinis, & alterum oppositæ incertitudinis seorsim ferax sit, bene possunt ad eundem actum simul concurrere. Qui tamen simpliciter, & absolute certus, non item incertus dicitur.

Prior pars propositionis ex dictis *disput. 4. quæst. 6.* satis est nota. Posterior autem inde probanda venit: quia ubi actus semel est certus, simpliciter, & absolute dicitur talis; nequit autem non esse certus actus proueniens à motiua seorsim feraci certitudinis, tametsi simul à motiua non ita feraci proueniat, ut satis, superque notum sit ex doctrinā datā in simili *q. citatā*, quæ ad rem præsentem non repetenda, sed recolenda est. Et hæc satis de certitudine, atque oppositā incertitudine.

DISPUTATIO VI.

De probabilitate, oppositæque improbabilitate humana intellectionis.

PROBABILITAS, oppositæque improbabilitas soli iudicio vel formali, vel virtuali potest competere; non item apprehensioni simplici, ut apud omnes est certissimum, & ex dicendis apparebit. Iudicium autem incertum, & consequenter aut probabile, aut improbabile, opinio dicitur vniuersæ. Quocirca perinde erit differere de opinione (de quā fere Doctores differunt) ac de iudicio probabili, aut improbabili. A probabilitate autem opinionis, siue iudicii obiectum per illud iudicabile probabile dicitur, sicut à veritate, certitudine, aut euidentiā iudicii obiectum per illud iudicabile dicitur verum, certum, aut euidens, ut ex *superius dictis* liquidum est. Vnde patet probabilitatē in vniuersum, de quā à nobis sermo suscipitur, duplicem esse, formale scilicet, quæ iudicio, seu opinioni competit, & obiectiuā, quæ competit obiecto iudicabili Paritèrque de improbabilitate oppositā dictum esto.

QVÆSTIO I.

Quid sit opinio probabilis. Et quid improbabilis?

Opinio probabilis iuxta communem Auctorum sensum ea est, quæ in re incertā grani nititur fundamento. In hanc enim definitionem recidunt alia, quas afferunt. Salas *1. 2. Tract. 8. disp. vnic. sect. 5.* Azor *lib. 2. cap. 17. §. His igitur.* Soar. *Tract. 3. d. 12. sec. 6.* Th. Sanc. *1. 1. sum. c. 9. n. 6.* Filliuc. *Tract. 21. c. 4. n. 13.* Ioan. San. *in selectis d. 44. n. 61. §. 62. & d. 29. n. 7.* Palao, *T. 1. disp. 2. pun. 1.* Layman. *lib. 1. T. 1. n. 6.* Gasp. Hur. *Tract. de Bonit. & mal. disput. 4. c. 5. diff. 15.* cum Valsquez. Mont. & Gr. & aliis. Quod etiam spectat definitio, quam Arist. habet *lib. 1. Top. cap. 1.* Nam, quæ omnibus aut sapientibus videntur vera, ea utique graui & prudenti fundamento non carent. Voco autem fundamentum in vniuersum,

N 2 quid